ТАҚРИЗИ

муқарризи расмӣ ба диссертатсияи Қодирзода Бахтиёр Бобомурод дар мавзӯи «Банизомдарорӣ ва таснифи меъёрҳои қонунгузории ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон: масъалаҳои назария ва амалия», ки барои дарёфти дараҷаи илмии доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 5.5.8. Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷрои ҷазои ҷиноятӣ.

Мутобиқати мавзуъ ва муҳтавои диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Таҳқиқоти диссертатсионии Қодирзода Бахтиёр Бобомурод дар мавзӯи «Банизомдарорӣ ва таснифи меъёрҳои қонунгузории ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон: масъалаҳои назария ва амалия», ки барои дарёфти дараҷаи илмии доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 5.5.8. Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷрои ҷазои ҷиноятӣ, ки аз рӯйи он ба Шурои диссертатсионӣ мувофиқи фармоиши Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз санаи 07.01.2022 №15/шд ҳуқуқи қабули диссертатсияҳо барои ҳимоя дода шудааст, мувофиқ мебошад.

Мубрамии мавзуи таҳқиқот. Мубрамияти мавзӯи таҳқиқот аз он иборат аст, ки дар шароити муосири рушди низоми ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон, таҳкими асосҳои давлати ҳуқуқбунёд ва такмили пайвастаи қонунгузории миллӣ масъалаҳои марбут ба банизомдарорӣ, сохторбандӣ ва таснифи меъёрҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ аҳаммияти хосаи назариявӣ ва амалӣ пайдо намудаанд. Ҳуқуқи ҷиноятӣ ҳамчун яке аз соҳаҳои муҳими низоми ҳуқуқӣ вазифаи муҳим — ҳифзи муносибатҳои ҷамъиятӣ аз кирдорҳои барои ҷомеа хавфнок ва таъмини адолати иҷтимоиро иҷро менамояд. Аз ин рӯ, самаранокии татбиқи меъёрҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ на танҳо ба мазмун ва сифати онҳо, балки ба тарзи ҷойгиршавӣ, робитаи мутақобила ва низоми дохилии гурӯҳбандии онҳо низ вобастагии мустақим дорад.

Дар марҳилаи кунунии рушди ҷомеа ва давлат ҳаҷми қонунгузории ҷиноятӣ пайваста васеъ гардида, ба Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон тағйиру иловаҳои сершумор ворид карда мешаванд. Ин раванд, аз як тараф, ба зарурати танзими муносибатҳои нави ҷамъиятӣ, пешгирии намудҳои нави ҷинояткорӣ ва мутобиқ намудани қонунгузории миллӣ ба талаботи замони муосир вобаста бошад, аз ҷониби дигар, масъалаи таъмини ҳамоҳангӣ ва мутобиқати дохилии меъёрҳои ҳуқуқи ҷиноятиро ба миён меорад. Дар чунин шароит таҳияи равиши ягонаи илмӣ оид ба банизомдарорӣ ва таснифи меъёрҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ аҳаммияти махсус пайдо намуда, ҳамчун яке аз самтҳои муҳими рушди илми ҳуқуқи ҷиноятӣ баромад менамояд.

Банизомдарории меъёрҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ имкон медиҳад, ки сохтори дохилии қонунгузорӣ муайян, робитаи байни меъёрҳои алоҳида ошкор ва самаранокии татбиқи онҳо дар амалия баланд бардошта шавад. Таснифи илмии меъёрҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ бошад, барои муайян намудани хусусиятҳои

умумӣ ва фарққунандаи онҳо, ҷудо намудани гурӯҳҳои алоҳидаи меъёрҳо ва дуруст дарк намудани ҷойгоҳи ҳар як меъёр дар низоми умумии ҳуқуқи ҷиноятӣ аҳаммияти муҳим дорад.

Дар айни замон набудани равиши ягонаи назариявӣ нисбат ба масъалаҳои банизомдарорӣ ва гурӯҳбандии меъёрҳои қонунгузории ҷиноятӣ метавонад дар фаъолияти ҳуқуқтатбиққунандагон мушкилоти муайян ба вуҷуд оварад. Аз ҷумла, ин ҳолат метавонад ба таъбири нодурусти меъёрҳои ҳуқуқӣ, интихоби нодурусти меъёри татбиқшаванда, ба вуҷуд омадани ихтилофҳо ҳангоми татбиқи қонун ва коҳиши ягонагии амалияи судӣ оварда расонад. Бинобар ин, таҳқиқи амиқи асосҳои назариявии банизомдарории меъёрҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ, муайян намудани меъёрҳои илмии таснифи онҳо ва таҳияи пешниҳодҳои мушаххас оид ба такмили қонунгузорӣ дорои аҳаммияти муҳим барои илми ҳуқуқи ҷиноятӣ ва амалияи ҳуқуқӣ мебошад.

Ғайр аз ин, таҳлили масъалаҳои мазкур дар шароити рушди муносибатҳои байналмилалии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва зарурати мутобиқ намудани низоми ҳуқуқии миллӣ ба стандартҳои байналмилалӣ аҳаммияти бештар пайдо мекунад. Мутобиқати сохторӣ ва мантиқии қонунгузории ҷиноятӣ боиси баланд гардидани сифати танзими ҳуқуқӣ, таҳкими кафолатҳои ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд, инчунин самаранокии мубориза бар зидди ҷинояткорӣ мегардад.

Бо дарназардошти омилҳои зикршуда, таҳқиқоти мазкур ба рушди минбаъдаи назарияи ҳуқуқи ҷиноятӣ, такмили асосҳои илмии сохторбандӣ ва таснифи меъёрҳои қонунгузории ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон, бартараф намудани камбудиҳои мавҷуда ва таҳияи пешниҳодҳои асоснок оид ба такмили қонунгузорӣ равона гардидааст. Натиҷаҳои таҳқиқ метавонанд барои рушди минбаъдаи фаъолияти қонунгузорӣ, такмили таҷрибаи ҳуқуқтатбиқкунӣ ва баланд бардоштани самаранокии фаъолияти мақомоти ҳифзи ҳуқуқ аҳаммияти назариявӣ ва амалӣ дошта бошанд.

Дараҷаи навгонии натиҷаҳо дар диссертатсия ва нуктаҳои илмие, ки ба ҳимоя пешниҳод мешаванд. Навгонии илмии диссертатсия дар он ифода меёбад, ки дар илми ҳуқуқи ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон масъалаи банизомдарорӣ ва таснифи меъёрҳои қонунгузории ҷиноятӣ бори аввал ҳамчун самти мустақили таҳқиқоти илмӣ мавриди омӯзиши ҳамаҷониба, системавӣ ва комплексӣ қарор гирифтааст. Дар доираи таҳқиқоти анҷомдодашуда асосҳои назариявӣ, методологӣ ва амалии ташаккул, инкишоф ва фаъолияти низоми меъёрҳои қонунгузории ҷиноятӣ муайян гардида, хусусиятҳои сохторӣ, мантиқӣ ва функсионалии онҳо мавриди таҳлили амиқи илмӣ қарор дода шудаанд.

Дар диссертатсия бори аввал кӯшиши таҳияи консепсияи мукаммали илмӣ оид ба банизомдарории меъёрҳои қонунгузории ҷиноятӣ анҷом дода шуда, моҳияти ин раванд ҳамчун яке аз воситаҳои муҳими таъмини

самаранокии танзими ҳуқуқии муносибатҳои ҷамъиятӣ асоснок карда шудааст. Муаллиф банизомдарории меъёрҳои қонунгузории ҷиноятиро ҳамчун раванди мақсадноки илмӣ-ҳуқуқӣ арзёбӣ менамояд, ки ба ташаккули низоми муназзам, дохилан мувофиқ ва мантиқан пайвастаи меъёрҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ равона гардида, барои таъмини мутобиқат, пайдарҳамӣ, устуворӣ ва самаранокии татбиқи онҳо аҳаммияти муҳим дорад.

Дар раванди таҳқиқ мафҳум, моҳият ва хусусиятҳои низоми меъёрҳои қонунгузории ҷиноятӣ такмил дода шуда, унсурҳои асосии ташкилдиҳандаи он муайян гардидаанд. Аз ҷумла, чунин аломатҳои муҳими низом, ба монанди ягонагии мақсад ва вазифаҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ, алоқамандии дохилии меъёрҳо, мавҷудияти муносибатҳои иерархӣ байни онҳо, хусусияти танзимкунанда, мантиқияти сохторӣ ва вобастагии мутақобилаи унсурҳои алоҳидаи низоми меъёрҳои ҳуқуқӣ асоснок карда шудаанд. Ин имкон медиҳад, ки қонунгузории ҷиноятӣ ҳамчун маҷмӯи одии меъёрҳои ҳуқуқӣ не, балки ҳамчун низоми мураккаби дохилан алоқаманд ва мақсаднок баррасӣ карда шавад.

Яке аз самтҳои асосии навгонии илмии диссертатсия дар таҳия ва пешниҳоди таснифи илмии меъёрҳои қонунгузории ҷиноятӣ ифода меёбад. Дар таҳқиқоти мазкур таснифи меъёрҳо танҳо бо ҷудокунии онҳо аз рӯйи шакли ҳуқуқӣ ё мазмуни зоҳирӣ маҳдуд нашуда, балки бо дарназардошти маҷмӯи меъёрҳои илмӣ, аз ҷумла вазифаи иҷтимоии меъёр, хусусияти танзимкунанда, мақоми он дар сохтори қонунгузории ҷиноятӣ, дараҷаи умумият ва нақши он дар механизми татбиқи ҷавобгарии ҷиноятӣ таҳия гардидааст. Навгонии муҳими дигар дар муайян намудани хусусиятҳои таъсири мутақобилаи гурӯҳҳои гуногуни меъёрҳои қонунгузории ҷиноятӣ ва нақши онҳо дар таъмини ягонагии танзими ҳуқуқии муносибатҳои марбут ба ҷиноят ва ҷавобгарии ҷиноятӣ зоҳир мегардад. Дар асоси таҳлили назариявӣ ва амалии Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон масъалаҳои вобастагии байни меъёрҳои умумӣ ва махсус, меъёрҳои моддӣ ва мурофиавӣ, инчунин ҷойгоҳи онҳо дар низоми умумии ҳуқуқи ҷиноятӣ мавриди баррасӣ қарор гирифтаанд.

Дар диссертатсия инчунин пешниҳодҳои нави илмӣ оид ба такмили равишҳои мавҷудаи банизомдарорӣ ва таснифи меъёрҳои қонунгузории ҷиноятӣ пешниҳод гардидаанд, ки метавонанд барои рушди минбаъдаи назарияи ҳуқуқи ҷиноятӣ ва такмили фаъолияти қонунгузорӣ истифода шаванд. Хулосаҳои илмии таҳиягардида ба муайян намудани самтҳои асосии такмили қонунгузории ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон, баланд бардоштани сифати тафсири меъёрҳои ҳуқуқӣ ва таъмини ягонагии амалияи ҳуқуқтатбиққунӣ мусоидат менамоянд.

Ҳамин тариқ, навгонии илмии диссертатсия дар таҳияи равиши комплексӣ ба масъалаи банизомдарорӣ ва таснифи меъёрҳои қонунгузории ҷиноятӣ, асоснок намудани мафҳумҳо ва аломатҳои низоми меъёрҳои ҳуқуқи

ҷиноятӣ, инчунин пешниҳоди роҳҳои нави такмили назариявӣ ва амалии ин самти муҳими илми ҳуқуқи ҷиноятӣ зоҳир мегардад.

Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаю тавсияҳои дар диссертатсия ифодаёфта. Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаю тавсияҳои дар диссертатсия пешниҳодшуда бо истифодаи заминаҳои мустаҳками назариявӣ, методологӣ ва эмпирикии таҳқиқот таъмин карда шудааст. Натиҷаҳои илмии бадастомада дар асоси таҳлили ҳамаҷонибаи масъалаҳои назариявӣ ва амалии банизомдарорӣ ва таснифи меъёрҳои қонунгузории ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳия гардидаанд.

Эътимоднокии мавқеъҳои илмӣ пеш аз ҳама бо истифодаи маҷмӯи усулҳои муосири таҳқиқоти ҳуқуқшиносӣ, аз ҷумла усулҳои таҳлили системавӣ, таърихӣ-ҳуқуқӣ, муқоисавӣ-ҳуқуқӣ, мантиқӣ, сохторӣ ва таҳлили расмӣ-ҳуқуқӣ таъмин мегардад. Истифодаи чунин усулҳо имконият фароҳам овард, ки масъалаҳои марбут ба сохтор, мазмун, хусусият ва ҷойгоҳи меъёрҳои қонунгузории ҷиноятӣ дар низоми ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамаҷониба омӯхта шаванд.

Асоси назариявии таҳқикро дастовардҳои илмии олимони ватанӣ ва хориҷӣ дар соҳаи назарияи давлат ва ҳуқуқ, ҳуқуқи ҷиноятӣ, криминология, техникаи қонунгузорӣ ва таълимот оид ба низоми ҳуқуқ ташкил медиҳанд. Ҳангоми таҳияи хулосаҳо ва пешниҳодҳо муаллиф ба назарияҳои илмии эътирофшуда, консепсияҳои муосири ҳуқуқшиносӣ ва натиҷаҳои таҳқиқоти қаблӣ такя намуда, онҳоро бо дарназардошти хусусиятҳои қонунгузории ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳлил ва арзёбӣ намудааст.

Эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқ инчунин бо таҳлили васеи санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон, аз ҷумла Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон, дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии марбут ба сиёсати ҷиноятӣ ва ҳуҷҷатҳои байналмилалии эътирофнамудаи Ҷумҳурии Тоҷикистон асоснок карда мешавад. Омӯзиши таҷрибаи қонунэҷодӣ ва амалияи татбиқи меъёрҳои ҷиноятӣ имконият дод, ки мушкилоти мавҷуда муайян гардида, роҳҳои илмии ҳалли онҳо пешниҳод карда шаванд.

Хулосаҳо ва тавсияҳои диссертатсия дар асоси таҳлили пайвастаи робитаи байни унсурҳои низоми қонунгузории ҷиноятӣ, муайян намудани хусусиятҳои умумӣ ва фарқкунандаи гурӯҳҳои алоҳидаи меъёрҳо, инчунин арзёбии самаранокии татбиқи онҳо дар амалияи ҳуқуқӣ таҳия шудаанд. Ин ҳолат ба асоснокии илмии пешниҳодҳои муаллифӣ оид ба такмили банизомдарорӣ ва таснифи меъёрҳои қонунгузории ҷиноятӣ мусоидат менамояд.

Эътимоднокии натиҷаҳои бадастомада инчунин бо мутобиқати онҳо ба талаботи умумии таҳқиқоти илмӣ, мантиқияти пайдарҳамии таҳлил,

далелнокии мавқеъҳои пешниҳодшуда ва имконияти истифодаи амалии онҳо дар соҳаҳои қонунэҷодӣ, ҳуқуқтатбиқкунӣ ва таълими ҳуқуқӣ тасдиқ мегардад.

Тавсияҳои пешниҳодшуда оид ба такмили қонунгузории ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон, баланд бардоштани сатҳи низомнокии меъёрҳои ҷиноятӣ ва таъмини ягонагии амалияи ҳуқуқтатбиқкунӣ ба таҳлили воқеии мушкилоти мавҷуда асос ёфтаанд. Онҳо метавонанд дар раванди таҳияи тағйиру иловаҳо ба қонунгузории ҷиноятӣ, фаъолияти мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, инчунин дар таълими фанҳои ҳуқуқи ҷиноятӣ истифода шаванд.

Аҳаммияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии диссертатсия.

Аҳаммияти илмии диссертатсия дар саҳми он ба ташаккули консепсияи муосири омӯзиши қонунгузории ҷиноятӣ ҳамчун низоми ягонаи ҳуқуқӣ зоҳир мегардад. Таҳқиқоти мазкур имкон медиҳад, ки масъалаҳои назариявии марбут ба сохтор, робитаи дохилӣ ва таснифи меъёрҳои ҷиноятӣ аз мавқеи равиши системавӣ таҳлил гардида, барои рушди минбаъдаи илми ҳуқуқи ҷиноятӣ заминаи илмӣ фароҳам оварда шавад.

Натиҷаҳои илмии бадастомада метавонанд ҳамчун асос барои таҳқиқоти минбаъда дар соҳаи назарияи ҳуқуқи ҷиноятӣ, криминология, техникаи қонунгузорӣ ва сиёсати ҷиноятии давлат истифода шаванд. Диссертатсия ба такмили мафҳумҳои илмӣ ва рушди таълимоти муосир оид ба низоми меъёрҳои ҳуқуқӣ мусоидат менамояд.

Аҳаммияти амалии таҳқиқот дар он ифода меёбад, ки пешниҳодҳо ва тавсияҳои таҳияшуда метавонанд барои беҳтар намудани фаъолияти қонунэҷодӣ ва ҳуқуқтатбиқкунӣ истифода шаванд. Натиҷаҳои диссертатсия барои таҳияи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, экспертизаи лоиҳаҳои қонунҳо, тафсири дурусти меъёрҳои ҷиноятӣ ва таъмини ягонагии амалияи судӣ аҳаммият доранд.

Аҳаммияти иқтисодии диссертатсия дар таъсири мусбати низоми муназзами қонунгузории ҷиноятӣ ба самаранокии фаъолияти давлат ва истифодаи дурусти захираҳои ҷамъиятӣ зоҳир мешавад. Қонунгузории возеҳ ва ҳамоҳангшуда имкон медиҳад, ки фаъолияти мақомоти ҳифзи ҳуқуқ самаранoктар ба роҳ монда шуда, хароҷоти вобаста ба бартараф намудани камбудиҳои ҳуқуқӣ ва баҳсҳои нолозими ҳуқуқӣ коҳиш дода шавад.

Аҳаммияти иҷтимоии диссертатсия аз нақши он дар таҳкими қонуният ва тартиботи ҳуқуқӣ иборат мебошад. Татбиқи натиҷаҳои таҳқиқ метавонад ба таъмини адолати иҷтимоӣ, ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои инсон, пешгирии ҷинояткорӣ ва баланд бардоштани сатҳи фарҳанги ҳуқуқии ҷомеа мусоидат намояд.

Дар маҷмӯъ, диссертатсия дорои аҳаммияти назариявӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоӣ буда, натиҷаҳои он метавонанд ҳамчун заминаи илмӣ барои рушди қонунгузории ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва такмили механизми ҳифзи ҳуқуқ истифода гарданд.

Нашри натиҷаҳои диссертатсия дар маҷаллаҳои тақризшавандаи илмӣ. Натиҷаҳои асосии таҳқиқот дар як монография, 22-мақолаи илмӣ нашр карда шудаанд, ки 18-адади онҳо дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба нашр расидаанд. Мақолаҳои нашргардидида, фарогирандаи мазмун ва моҳияти диссертатсия мебошанд. Дар интишорот натиҷаҳои асосӣ, хулосаҳои таҳқиқот ва тавсияҳои муаллиф инъикос ёфтаанд. Теъдоди маводи чопшуда ба банди 35 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ гардидааст, мутобиқ мебошад.

Ҳаҷм ва сохтори диссертатсия. Диссертатсия аз номгӯйи ихтисораҳо ва (ё) аломатҳои шартӣ, муқаддима, шаш боб, поздаҳ зербоб, хулоса, тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқот, рӯйхати адабиёт (маъхазҳо) ва феҳристи интишороти илмии довталаби дараҷаи илмӣ иборат мебошад.

Дар боби якум масъалаҳои умумии назариявии таҳқиқи қонунгузории ҷиноятӣ баррасӣ мешаванд. Дар он моҳият, хусусият ва аҳамияти қонуни ҷиноятӣ ҳамчун манбаи асосии танзими муносибатҳои ҳуқуқӣ таҳлил мегардад. Ба масъалаҳои матншиносии қонунгузорӣ, хусусиятҳои забонӣ ва сохтории меъёрҳои ҷиноятӣ, инчунин ба нақши сарчашмаҳои ҳуқуқӣ ва иҷтимоии ташаккули қонунгузории ҷиноятӣ диққати махсус дода мешавад. Боб барои муайян намудани асосҳои методологӣ ва назариявии таҳқиқи минбаъдаи низоми қонуни ҷиноятӣ замина фароҳам меорад.

Боби дуюм ба омӯзиши вазифаҳои қонунгузории ҷиноятӣ ва сохтори дохилии меъёрҳои ҳуқуқӣ-ҷиноятӣ бахшида шудааст. Дар он нақши қонуни ҷиноятӣ дар ҳифзи муносибатҳои ҷамъиятӣ, пешгирии ҷинояткорӣ ва таъмини адолати иҷтимоӣ таҳлил карда мешавад. Ҳамчунин хусусиятҳои сохтмони меъёрҳои ҳуқуқӣ, робитаи байни унсурҳои онҳо ва аҳамияти сохтори мантиқии меъёрҳои ҷиноятӣ барои татбиқи дурусти қонун мавриди баррасӣ қарор мегирад. Дар ин боб масъалаҳои такмили минбаъдаи Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон низ таҳлил мешаванд.

Боби сеюм ба таҳқиқи сохтор ва низоми институтҳои Қисми умумии қонуни ҷиноятӣ равона шудааст. Дар он мафҳум, мазмун ва робитаи байни институтҳои асосии ҳуқуқи ҷиноятӣ, аз ҷумла мафҳуми ҷиноят, ҷавобгарии ҷиноятӣ, гуноҳ, ҷазо ва дигар категорияҳои умумӣ таҳлил карда мешаванд. Инчунин асосҳои назариявии ташаккули сохтори Қисми умумии Кодекси ҷиноятӣ ва зарурати низомноксозии институтҳои он муайян карда мешаванд.

Дар боби чорум масъалаҳои назариявӣ ва ҳуқуқии таснифи ҷиноятҳо баррасӣ мегарданд. Мафҳуми категорияҳои ҷиноят, меъёрҳои муайян намудани дараҷаи хавфнокии ҷамъиятии онҳо ва аҳамияти чунин тасниф дар татбиқи қонуни ҷиноятӣ таҳлил карда мешавад. Ҳамзамон таҷрибаи давлатҳои хориҷӣ оид ба гурӯҳбандии ҷиноятҳо мавриди омӯзиши муқоисавӣ қарор

гирифта, имконияτҳои истифодаи таҷрибаи пешқадам барои такмили қонунгузории ҷиноятии Тоҷикистон муайян карда мешаванд.

Боби панҷум ба яке аз масъалаҳои асосии назарияи ҳуқуқи ҷиноятӣ — таркиби ҷиноят бахшида шудааст. Дар он мафҳум, сохтор ва аҳамияти таркиби ҷиноят аз мавқеъҳои гуногуни илмӣ, аз ҷумла равиши нормативистӣ ва объективистӣ, таҳлил мегардад. Таносуби ин ду назария муайян шуда, нақши онҳо дар фаҳмиши моҳияти ҷиноят ва асосҳои ҷавобгарии ҷиноятӣ нишон дода мешавад. Ҳамчунин намудҳои гуногуни таркиби ҷиноят ва аҳамияти амалии онҳо дар татбиқи қонунгузории ҷиноятӣ баррасӣ мешаванд.

Боби шашум ба таҳлили низоми сохтории Қисми махсуси Кодекси ҷиноятӣ бахшида шудааст. Дар он принсипҳои ташаккули сохтори Қисми махсус, ҷойгиршавии намудҳои алоҳидаи ҷиноятҳо ва робитаи байни институтҳои он таҳқиқ мешаванд. Инчунин омилҳои иҷтимоӣ, ҳуқуқӣ ва назариявии таъсиррасон ба рушди Қисми махсуси қонунгузории ҷиноятӣ муайян карда мешаванд. Боб барои арзёбии самаранокии сохтори амалкунандаи Кодекси ҷиноятӣ ва пешниҳоди самтҳои такмили минбаъдаи он аҳамияти муҳим дорад.

Шаш боби мазкур як низоми ягонаи таҳқиқотиро ташкил намуда, масъалаҳои қонунгузории ҷиноятиро аз асосҳои назариявӣ ва методологӣ то таҳлили сохтории Қисмҳои умумӣ ва махсуси Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон фаро мегирад. Тартиби ҷойгиршавии бобҳо имкон медиҳад, ки қонуни ҷиноятӣ ҳамчун низоми мукаммали ҳуқуқӣ, иҷтимоӣ ва сохторӣ баррасӣ карда шавад..

Автореферат фишурдаи диссертатсия буда, дар умум мафњум ва моњияти диссертатсияро мекушояд.

Бо вуҷуди баҳои мусбии кор дар диссертатсия баъзе масъалаҳои норавшан ба назар мерасанд, ки аз нигоҳи илмӣ баҳснок мебошанд ва онҳоро ба таври зайл нишон додан мумкин аст:

1.Дар таҳқиқот зарур аст, ки мафҳуми қонунгузории ҷиноятӣ ҳамчун низоми ягонаи меъёрҳои ҳуқуқӣ бо назардошти хусусиятҳои назариявӣ, сохторӣ ва иҷтимоии он дақиқтар муайян карда шавад. Дар баъзе ҳолатҳо қонунгузории ҷиноятӣ танҳо ҳамчун маҷмӯи меъёрҳои ҳуқуқӣ баррасӣ мегардад, ҳол он ки, он бояд ҳамчун низоми мураккаби танзими муносибатҳои ҷамъиятӣ таҳлил карда шавад.

2.Масъалаи матншиносии қонунгузории ҷиноятӣ таҳқиқоти амиқтарро талаб менамояд. Ҳангоми таҳлили меъёрҳои ҷиноятӣ бояд на танҳо мазмуни ҳуқуқии онҳо, балки хусусиятҳои забонӣ, мантиқӣ, услубӣ ва дақиқии истифодаи истилоҳоти ҳуқуқӣ низ ба инобат гирифта шаванд, зеро номуайянии матни қонун метавонад боиси тафсири гуногун ва мушкилоти татбиқӣ гардад.

3.Дар таҳқиқот зарурати таҳлили васеътари сарчашмаҳои ташаккули ҳуқуқи ҷиноятӣ ба назар мерасад. Ба ғайр аз санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, бояд таъсири омилҳои иҷтимоӣ, иқтисодӣ, сиёсӣ ва фарҳангӣ ба рушди қонунгузории ҷиноятӣ низ бештар баррасӣ карда шавад.

Эродҳое, ки дар боло зикр гардиданд, дар маҷмӯъ ҳангоми баҳодиҳии мусбати таҳқиқоти диссертатсионӣ нақши муайянкунанда надоранд ва наметавонанд аҳаммияти назариявӣ ва амалии натиҷаҳои бадастомадаро коҳиш диҳанд. Эродҳои пешниҳодшуда бештар хусусияти баҳсӣ дошта, аз мураккабӣ, бисёрҷанба будан ва аҳаммияти масъалаҳои дар диссертатсия баррасишаванда шаҳодат медиҳанд.

Бояд қайд намуд, ки масъалаҳои марбут ба банизомдарорӣ ва таснифи меъёрҳои қонунгузории ҷиноятӣ аз ҷумлаи масъалаҳои мураккаб ва баҳсноки илми ҳуқуқи ҷиноятӣ ба ҳисоб рафта, дар назарияи ҳуқуқ мавҷудияти мавқеъҳои гуногуни илмӣ ва равишҳои мухталифи методологиро пешбинӣ менамоянд. Аз ин рӯ, пешниҳоди андешаҳои нави илмӣ, такмили мафҳумҳои мавҷуда ва асоснок намудани мавқеи муаллифӣ яке аз хусусиятҳои асосии ҳар гуна таҳқиқоти илмии мустақил мебошад.

Муаллифи диссертатсия дар раванди таҳқиқ бо такя ба омӯзиши ҳамаҷонибаи сарчашмаҳои ҳуқуқӣ, адабиёти илмии соҳавӣ, таҳлили қонунгузории ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва баррасии мавқеъҳои назариявии олимони ватанӣ ва хориҷӣ кӯшиш намудааст, ки масъалаҳои мавриди таҳқиқро аз нуқтаи назари илмӣ таҳлил намуда, роҳҳои ҳалли онҳоро пешниҳод намояд. Дар натиҷа, як қатор хулосаҳо, пешниҳодҳо ва нуқтаҳои муаллифӣ ба миён гузошта шудаанд, ки дорои аҳаммияти назариявӣ ва амалӣ мебошанд.

Ҳамин тариқ, эродҳои баёнгардида наметавонанд ба арзиши илмии диссертатсия таъсири манфии ҷиддӣ расонанд, балки баръакс, мавҷудияти онҳо нишон медиҳад, ки мавзӯи таҳқиқот дорои аҳаммияти муҳим буда, масъалаҳои баррасишаванда минбаъд низ метавонанд мавриди омӯзиш ва таҳқиқоти илмии иловагӣ қарор гиранд.

Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Таҳқиқоти илмии Қодирзода Бахтиёр Бобомурод дар мавзӯи «Банизомдарорӣ ва таснифи меъёрҳои қонунгузории ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон: масъалаҳои назария ва амалия», ки барои дарёфти дараҷаи илмии доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 5.5.8. Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷрои ҷазои ҷиноятӣ мансуб аст. Диссертатсия дар доираи талаботи банди 31, 33, 34 ва 35 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 ва бо тағйиру иловаҳои 26 июли соли 2023, №295 тасдиқ шудааст, таҳия гардида,

пурра мутобиқати ҳуқуқӣ ва меъёрии давлатии талаботи академиро таъмин менамояд.

Услуби таҳқиқот ва тарзи баёни фикрҳо дар диссертатсия нишон медиҳад, ки муаллиф дорои қобилияти таҳлилии баланд, маърифати илмӣ ва малакаи таҳқиқоти систематикии криминалистикӣ мебошад. Дар натиҷа, диссертатсия на танҳо дорои навгониҳои назариявӣ ва амалӣ мебошад, балки барои таҳия ва такмили меъёрҳо ва протоколҳои истифодаи техникаи криминалистикӣ дар фаъолияти муфаттишони прокуратура низ арзишманд аст.

Ҳамин тавр, метавон хулоса кард, ки диссертатсияи Қодирзода Бахтиёр Бобомурод дар мавзӯи «Банизомдарорӣ ва таснифи меъёрҳои қонунгузории ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон: масъалаҳои назария ва амалия», ки барои дарёфти дараҷаи илмии доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 5.5.8. Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷрои ҷазои ҷиноятӣ пурра ба талаботи муқаррargardидаи меъёрҳои омодасозии диссертатсия ҷавобгӯ буда, таҳқиқоти илмӣ ва таҳлили комили проблемаҳои назариявӣ ва амалии истифодаи техникаи криминалистикӣ дар фаъолияти муфаттишони прокуратураро таъмин мекунад. Аз ин нуқтаи назар, муаллиф сазовори дарёфти дараҷаи илмии доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 5.5.8. Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷрои ҷазои ҷиноятӣ мебошад.

Муқарриз:
Муовини ректори Академии адолати судии
Ҷумҳурии Узбекистон,
доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ,
профессор **Салаев Н.С.**

Имзои Салаев Н.С.– ро тасдиқ мекунам:
Сармутахассиси шуъбаи кадрҳои
Академии адолати судии
Ҷумҳурии Узбекистон **Ганибаев К.Р.**
«21» 08 соли 2026

Суроға: Ҷумҳурии Ӯзбекистон, Академи
Ҷумҳурии Узбекистон, 100097, ш.Тошканд,
ноҳияи Чилонзор, кӯчаи Чупонота, 6
Тел.; +998 (55) 501-01-88.
E-mail: info@sudacademy.uz